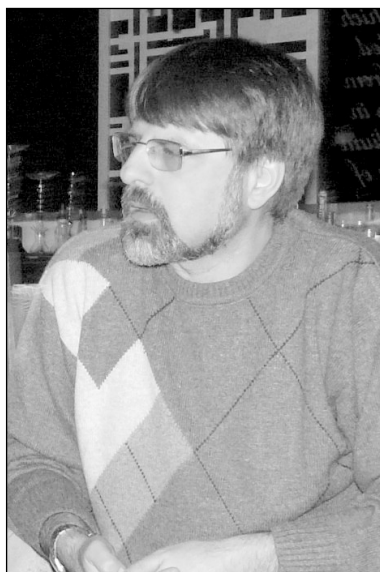

УСПЕШНИЯТ УЧИТЕЛ – МЕЖДУ ПРОФЕСИОНАЛНАТА НОРМА И СТРАСТТА ДА ПРЕПОДАВАШ (ИНТЕРВЮ С ПРОФ. Д-Р АНГЕЛ ПЕТРОВ)

Проф. д-р Ангел Петров е преподавател по методика на обучението по български език в СУ „Св. Климент Охридски“. Ръководител е на най-старата катедра по методика на филологическите дисциплини в страната – Катедрата по методика към Факултета по славянски филологии на СУ. Автор е на три монографии и на над сто студии и статии по проблеми на комуникативно ориентираното обучение по български език, на дискурса и на дискурсия анализ в образованието, на дискурсия подход като изследователска процедура, на оценяването в средното училище с помощта на тестови системи. Участвал е в колективи за създаване на учебници, учебни програми и помагала по български език за периода V – XII клас. Член е на редакционната колегия на научното списание „Български език и литература“, Национално издателство „Аз Буки“.

– Вие сте ръководител на Катедрата по методика към Факултета по славянски филологии на СУ. Има ли мотивация от страна на младите филолози да преподават в училище след дипломирането си?

– Преподавам методика на обучението по български език във Факултета по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“ вече четвърт век и през годините на моята професионална дейност ми е правило впечатление, че студентите никога не са били единодушни в отношението си към работата в средното училище. Това е съвсем нормално. Нашите курсове са големи – около сто човека, понякога и повече. В тях се обучават както хора, които са мотивирани да станат учители и с желание посещават дисциплините, осигуряващи педагогическата правоспособност, така и студенти, които изучават филология по други свои подбуди и е съвсем разби-

раемо да нямат интереси в тази област. Не са малко и студентите, които очевидно са попаднали във факултета случайно, поради липса на по-добра възможност за следване. Така че на Вашия въпрос мога да отговоря по следния начин: една немалка част от нашите студенти се обучават и практикуват в училище преподавателска дейност с желание, защото това е функция на тяхна вътрешна мотивация, потребност, лично желание; друга, по-малобройна група пристъпва към този вид занимания дистанцирано, с подозрение, но в хода на работата с децата мотивацията им „се разгаря“ с неподозирана сила и аз съм бил свидетел как студенти, които преди започване на стажа заявяват категорично, че нямат желание да работят в училище, при приключване на учебната практика им е трудно да се разделят с вече „своите“ ученици; за студентите от последната, трета група, не си струва да се говори – те присъстват формално на занятията, формално е и отношението им към работата в училище. За съжаление, учителската професия е масова професия, а не професия за „посветени“, чийто талант да преподават е вроден и по-късно съзнателно развиван. В нея попадат различни хора и когато те са от условно наречената „трета“ група, тогава става много неприятно – и за учениците, и за родителите, и за целия колектив. Хубавото е, че животът има собствена „вътрешна“ логика и такива хора обикновено за кратко се задържат в професията. Напускат я сами или биват принудени да я напуснат, за да намерят своето място в друга сфера на дейност.

– От известно време се чуват упреци от различни страни за това, че филологическата и методическата подготовка на студентите с педагогическа квалификация не е на необходимото ниво за упражняване на професията „учител“. Какво реално е в правомощията и във възможностите на методическите катедри, така че да се подобри началната педагогическа квалификация на учителите?

– Приемам като съвсем естествен факта обществените изисквания към резултатите от дейността на една институционална сфера, каквато е образователната, да бъдат завишени спрямо конкретното състояние на нещата в момента. В противен случай не би имало стимули за развитие, от които всяко професионално направление в областта на висшето образование се нуждае, за да бъде „в крак с времето“. От това, с какви компетентности и жизнен опит очакваме да „излиза“ от средното училище българският зрелостник, до голяма степен зависи в каква посока, най-общо казано, трябва да се обучават студентите, бъдещи учители. Практическото реализиране на изводите от направеното умозаключение е само привидно елементарно. Същност съвсем не е така. Оказва се, че никак не е лесно да се моделира един конструкт, чиито диференциални признаци са непостоянни величини – профилът на съвременния български ученик е очевидно неясен, амбивалентен, изплъзващ се. Причини за това могат да бъдат рязкото социално разслояване на българското общество през последните години, „трагичният“ сблъсък между „уча в България“ и „реализирам се в чужбина“, противопоставянето между „родни традиции в образованието“ и „налагани задгранични инструменти – ключови компетентности, учене през целия живот, PISA“ и т.н. Опасявам се, че поради тези и други причини вече

14 години чакаме да бъде очертана общата визия за развитието на средното образование в близките десетилетия, вследствие на което да бъдат официализирани нови, актуални и адекватни на научните и на образователните реалности Държавни образователни стандарти (действащите в момента са от 2000 г.) и нови актуални учебни програми по различните учебни предмети, вкл. по БЕЛ. Разбира се, тези документи биха били факт, когато се приеме и нов закон за училищното образование. Това са важни актове на държавата, които ще стимулират процесите на усъвършенстване на педагогическата подготовка на студентите – бъдещи учители, защото ще е ясна стратегията като предпоставка за актуализиране и на методиките на преподаване по отделните учебни дисциплини във висшите училища. Един съвсем кратък отговор на Вашия въпрос: колегите от методическите катедри полагат усилия да се подобри началната педагогическа квалификация на учителите, като запознават студентите с иновации в съответните предметни области и прилагат съвременни интерактивни методи за преподаване, но тези усилия имат непредсказуема резултатност, когато липсва съвременна нормативна основа, регламентираща, от една страна, държавни изисквания за учебно съдържание и за оценка на резултатността на учебния процес, а от друга страна – стандарти за първоначалната подготовка на учителя по съответния предмет и за надграждаща квалификация на учителите.

– Наскоро Министерството на образованието и науката прие Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри. Една от основните насоки в тази стратегия е осигуряването на единство по отношение на началното и на продължаващото обучение на тези специалисти. Как смятате, какво е необходимо да се направи, за да се осигури качествена приемственост между началната педагогическа квалификация и продължаващото обучение на учителите?

– Откровено мога да кажа, че в „Стратегията...“ на МОН са заложили перспективи на развитие, които, ако бъдат реализирани на практика, а не останат между страниците на поредния документ, ситуацията в българското средно училище ще се подобри съществено. Като положителни определям идеите на Министерството, отнасящи се до създаването на стандарти, които да регламентират равнищата на компетентност, определящи началната педагогическа подготовка на младите специалисти в областта на образованието. Също така достойно за адмирации е намерението да има институционална база, която да организира, да контролира и да осигурява финансово продължаващата квалификация на младите учители и надграждащата квалификация на всички останали учители. Ще бъдем свидетели на чудесни резултати, ако се реализира на практика обещанието, реално да се стимулира дейността на институциите, които са оторизирани да осъществяват посочените подготовки на учителите, и да се засили контролът върху компетентностите на институциите и лицата, които имат лиценз да извършват такива дейности и да издават съответните сертификати. Не бива никой да си затваря очите пред нелицеприятната действителност: намаляване на общия брой на учителите, феминизация

на професията, застаряване на преподавателския състав, ниска квалификация на голяма част от кадрите, недостойно заплащане на учителския труд и пр. За някои проблеми причините са обективни (например броят на учениците намалява поради демографския срив в страната през последните години), но основните от тях са решими и за това ще помогнат отговорните действия на институциите – преди всичко структурите на МОН и съответните факултети от висшите училища, ангажирани с подготовката на педагогически кадри. Впрочем едва ли държавата ще помогне на средното образование да се развива и да дава високи резултати, ако с цел да се привлекат млади хора за работа в училище, се обещава увеличение на заплатите само на тази част от работещите в системата (до 35 г.). Този акт – добронамерен по замисъл, но дискриминационен по същност – би довел до ефект, обратен на очаквания. Младите и компетентните кадри трябва да се привличат и да се задържат в училището с други инструменти – достойно заплащане на всеки етап от кариерното развитие, благоприятни условия за професионално усъвършенстване и др.

– Вие се занимавате основно с началната педагогическа квалификация на учителите по български език. Изграждането на един учител е процес, към който имат отношение както университетските преподаватели, така и базовите учители. Нужна ли е специална стратегия за подготовката на учителите, които обучават стажантите?

– Идеите на МОН, заложили в коментирания „Стратегия...“, не са нещо непознато и изненадващо за мен и за колегите от катедрата, която ръководя. Разбира се, когато тези идеи придобият институционален профил и станат програма за действие на всички нива в процеса на изграждането на един педагогически специалист, вероятността да има сериозен ефект от нашите действия, е много по-голяма. Но и досега ние сме се старали да работим усърдно по много от направленията, очертани в документа. Какво имам по-точно предвид? Съществена роля за повишаване на първоначалната квалификация на студенти филолози играе магистърската програма „Образованието по български език и литература в средното училище“, която в своята редовна и задочна форма на обучение всяка академична година привлича както токущо завършили бакалаври, така и бакалаври, които вече имат натрупан учителски стаж. Тази магистърска програма се провежда и се ръководи основно от преподаватели на Катедрата по методика и с известна доза гордост мога да кажа, че (вероятно поради прагматичната стойност на получаваните по време на обучението знания и умения) е една от рейтинговите магистратури във Факултета по славянски филологии. Не са малко инициативите на катедрата за осигуряване на продължаваща квалификация на млади учители, доскорошни наши студенти. Красноречив пример в тази посока е научният проект на тема „Продължаващо обучение по методика на българския език и литература и по руски език за млади учители в средното училище“ (2011 г.), в рамките на който преподаватели от катедрата проведоха серия от обучения с млади учители по съвременни проблеми на методиката на езиковото и на литературното образование. Моите впечатления са, че колегите от катедрата полагат немалки усилия, за да

съдействат на учителите по български език и литература да повишават своята т. нар. надграждаща квалификация, като участват в различни инициативи: в сбирките на Асоциацията на учителите по български език и литература; в дейностите по проекта на МОН от 2013 г. на тема „Обучение на педагогически специалисти, заемащи нова за системата на народната просвета длъжност, както и връщащи се след продължителен отпуск (повече от две учебни години) или след прекъсване на учителския стаж по специалността повече от две учебни години и логистично осигуряване на обучаемите и обученията“; в работата на Комисията за присъждане на I ПКС на учители към Департамента за информация и усъвършенстване на учители – СУ „Св. Климент Охридски“, и др. Не на последно място искам да посоча, че през последните години се забелязва сериозен интерес към нашата работа от колеги филолози, които са бакалаври, непритежаващи педагогическа правоспособност, но желаещи да я придобият. Факултетът по славянски филологии осигурява такава възможност, а колегите от катедрата са ангажирани с тяхната подготовка. Радостен е фактът, че докато допреди няколко години такива случаи бяха единични и обученията ставаха по индивидуален план, от миналата година вече имаме възможност да образуваме групи. Във връзка с Вашия въпрос за ролята на базовите учители в нашата обща работа искам да споделя, че тази знакова фигура в образователния процес на бъдещия учител в момента е незаслужено подценявана от държавата и от нейните институции. Човекът, който е най-близо до студента по време на неговата педагогическа практика и отделя твърде много време и енергия, за да е полезен, получава мизерно заплащане и никакви допълнителни преференции срещу отговорната си работа. Искам да се възползвам от предоставената ми възможност най-искрено да благодаря на нашите интелигентни, компетентни и изключително отговорни базови учители. Дано новите идеи на МОН, свързани с взаимоотношенията „стажант – наставник“, дадат положителни резултати и в тази посока.

– И накрая, кое според Вас е мерилото за качеството на работата на един учител (по-специално на учителя по български език и литература)?

– На този въпрос може да се отговори по различни начини – както с текста на цяла докторска дисертация, така и с няколко изречения. Аз ще се възползвам от втория начин. Учителят (по който и да е учебен предмет) си е свършил добре работата, когато след години случайно на улицата го срещне негов бивш ученик и с усмивка му каже: „А Вие спомняте ли си веднъж, когато...“.

THE SUCCESSFUL TEACHER - BETWEEN PROFESSIONAL STANDARDS AND A PASSION TO TEACH, INTERVIEW WITH PROF. ANGEL PETROV

**Интервюто взе:
д-р Мая Падешка**